

Målnummer: Ö185-17 **Avdelning:** 1

Domsnummer:

Avgörandedatum: 2017-12-19

Rubrik: Sökandens ansvar för förrättningskostnader vid särskild handräckning.

Lagrum: 16 kap. 6 § och 12 § samt 17 kap. 2 § utsökningsbalken (1981:774).

Rättsfall:

REFERAT

Kronofogdemyndigheten

Holmenkvarnen 5 AB ansökte hos Kronofogdemyndigheten om särskild handräckning för avlägsnande av skeppet Normy som olovligen hade förtöjts på bolagets fastighet i Nacka. Med stöd av 63 § lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning ålade myndigheten genom interimistiskt beslut den 13 juli 2015 skeppets ägare L.K. att genast avlägsna skeppet från fastigheten. Då L.K. inte rättade sig efter beslutet lät myndigheten den 17 juli 2015 forsla bort skeppet och - med L.K:s godkännande - skrota detta.

Kronofogdemyndigheten ålade Holmenkvarnen att såsom sökande stå för förrättningskostnaderna. Dessa utgjordes av dels en grundavgift om 600 kr och en särskild avgift om 54 000 kr för bortbogsering av skeppet enligt faktura den 10 augusti 2015, dels en särskild avgift om 453 800 kr för skrotning av skeppet m.m. enligt faktura den 12 augusti 2015.

Nacka tingsrätt

Holmenkvarnen 5 AB överklagade Kronofogdemyndighetens beslut den 12 augusti 2015 att ålägga bolaget att betala särskild avgift för skrotning m.m. Bolaget gjorde gällande att åtgärden hade varit onödig och inte kunde anses försvarlig. Vidare anfördes att Holmenkvarnen inte skulle åläggas att betala kostnaden eftersom inget samråd hade skett med bolaget innan Kronofogdemyndigheten ådrog sig kostnaden. Bolaget anförde ytterligare följande.

Holmenkvarnen 5 AB har endast begärt att båten avhyses från Holmenkvarnen 5 AB:s brygga vilket också Kronofogdemyndigheten beslutade. Av 16 kap. 6 och 12 §§ UB framgår att Kronofogdemyndigheten ska ansvara för transport, förvaring och andra liknande åtgärder. Om det som förvaras inte hämtats efter tre månader ska det bortskaffas. Av detta följer att det åligger staten att omhänderta egendomen efter att den avlägsnats från fastigheten. Eftersom tremånadersfristen finns till skydd för svaranden måste svaranden stå för kostnaden om denne medger att båten skrotas omedelbart. Under alla förhållanden måste det vara fråga om en åtgärd som begärts av annan än Holmenkvarnen 5 AB och ska då bekostas av den som begärt åtgärden.

Skatteverket bestred bifall till överklagandet och anförde bl.a. följande. Kronofogdemyndigheten försökte före förrättningen utan framgång nå Holmenkvarnen och dess ombud. Verkställigheten genomfördes utan kontakt

med bolaget eftersom skeppet läckte olja och diesel och riskerade att sjunka. Holmenkvarnen var medveten om skeppets skick och de miljörisker som fanns och måste ha insett att den begärda verkställigheten skulle vara besvärlig och kostsam. Kronofogdemyndigheten hade med hänsyn till omständigheterna inte kunnat agera på något annat sätt än som skedde. Skrotning var det enda alternativet för att kunna fullfölja verkställigheten.

Tingsrätten (tingsfiskalen Elena Landberg) anförde i beslut den 3 maj 2016 följande.

SKÄL

Av 17 kap. 1 § UB framgår bl.a. att det i utskningsmål får tas ut avgift för statens kostnader för förfarandet hos Kronofogdemyndigheten (förrättningskostnader). Där anges att regeringen får meddela föreskrifter om när ersättning ska tas ut och om ersättningens storlek. Av 13 § första stycket förordningen om avgifter vid Kronofogdemyndigheten framgår att särskild avgift tas ut när det uppkommer särskild kostnad för staten för en åtgärd i målet och att avgiften motsvarar kostnaden. Vidare framgår av andra stycket sista meningen att avgift inte tas ut för en åtgärd som var onödig. Bedömningen av om en åtgärd varit onödig ska inte göras enbart i förhållande till ändamålet med den exekutionstitel som verkställs utan i förhållande till avslutandet av verkställigheten. Först när egendomen omhändertagits på lämpligt sätt är verkställigheten avslutad (se Gregow m.fl., Utskningsbalken - En kommentar, Kommentaren till 16 kap. 6 § UB, Zeteo, uppdaterad den 1 november 2013).

Enligt 16 kap. 6 § första stycket UB ska Kronofogdemyndigheten vid behov ombesörja transport av egendom, hyra utrymme för förvaring av egendomen och vidta andra liknande åtgärder som föranleds av avhysningen. Enligt andra stycket ska parterna underrättas innan sådan åtgärd vidtas, om det kan ha betydelse för dem.

Det är utrett att Kronofogdemyndigheten inte fått kontakt med vare sig Holmenkvarnen 5 AB eller Holmenkvarnen 5 AB:s ombud innan eller efter det att båten bogserades från den aktuella bryggan och inte heller innan båten skrotades. Tingsrätten finner emellertid att Kronofogdemyndighetens eventuella underlåtenhet att enligt 16 kap. 6 § andra stycket UB underrätta Holmenkvarnen 5 AB inte har någon självständig betydelse för bolagets skyldighet att ersätta uppkomna förrättningskostnader. Holmenkvarnen 5 AB kan således inte enbart på denna grund undgå betalningsansvar för de uppkomna kostnaderna.

Frågan är i stället om skrotningen av båten har varit onödig och avgiften därmed inte ska tas ut för åtgärden. I denna del har Skatteverket åberopat en mängd bevisning till styrkande av att båtens skick var sådant att skrotningen var en nödvändig åtgärd. Tingsrätten finner inte att det av de åberopade fotografierna framgår att båten var skrotfärdig eller på väg att sjunka. Vad gäller den av Skatteverket presenterade utredningen i form av uppgifter lämnade av J.A. ska dessa uppgifter värderas med viss försiktighet då det har framkommit att J.A. har agerat i egenskap av företrädare för Båtskroten som kan ha haft ett egenintresse av att få ett skrotningsuppdrag. På liknande sätt förhåller det sig med uppgifter lämnade av J.B. som i sitt utlåtande själv har uppgett att han är väl bekant med de som äger och driver Båtskroten och att han därför kan uppfattas som jävig. Skatteverket har emellertid även åberopat ett e-postmeddelande från E.D., miljö- och hälsoskyddsinspektör vid Nacka kommun, i vilket hon uppgett att de bedömde att det fanns risk för att båten skulle sjunka. Enligt tingsrätten talar denna omständighet, i förening med den obestridda uppgiften om att även båtens ägare medgett att skrotning skedde, med tillräcklig styrka för att båten var i sådant skick att det fanns risk för att den skulle sjunka.

Av 16 kap. 6 § tredje stycket UB framgår att Kronofogdemyndigheten kan bortskaffa egendom om den uppenbart saknar försäljningsvärde. I aktuellt fall har svaranden tillika ägaren av båten, L.K., samtyckt till att båten skulle skrotas. Eftersom kostnaden för skrotningen av båten uppgick till ett mycket högt belopp får det dock anses ha ålegat Kronofogdemyndigheten att i vart fall i någon utsträckning utreda alternativa möjligheter att avyttra egendomen. Det är utrett att Kronofogdemyndigheten inte gjort några försök att undersöka möjligheterna att sälja eller, som Holmenkvarnen 5 AB gjort gällande, skänka bort båten. Mot denna bakgrund finner tingsrätten att den aktuella åtgärden att skrota båten varit onödig och att avgift därför inte ska erläggas av Holmenkvarnen 5 AB. Överklagandet ska därför bifallas och Holmenkvarnen 5 AB befrias från skyldigheten att erlägga avgiften.

BESLUT

Tingsrätten upphäver Kronofogdemyndighetens beslut att ålägga Holmenkvarnen 5 AB skyldighet att betala särskild avgift avseende förrättningskostnader om 453 800 kr.

Svea hovrätt

Skatteverket överklagade tingsrättens beslut och yrkade att hovrätten skulle fastställa Kronofogdemyndighetens beslut.

Holmenkvarnen 5 AB motsatte sig att tingsrättens beslut ändrades.

Hovrätten (hovrättsråden Hans Cappelen-Smith och Claes Söderqvist, referent, samt tf. hovrättsassessorn Carl-Johan Malmqvist) anförde i beslut den 20 december 2016 följande.

SKÄLEN FÖR BESLUTET

Vid verkställighet av aktuellt slag ska Kronofogdemyndigheten enligt 16 kap. 12 § andra stycket UB tillämpa bestämmelserna i 16 kap. 6 § samma balk om avhysning. Enligt första stycket i den paragrafen ska Kronofogdemyndigheten vid behov ombesörja transport av egendom som ska bortföras, hyra utrymme för förvaring av egendomen och vidta andra liknande åtgärder som föranleds av avhysningen. Om egendomen bedöms sakna värde och svaranden medger det kan en sådan liknande åtgärd vara att transportera egendomen direkt till en avstjälningsplats (se prop.1980/81:8 s. 786). Först när egendomen omhändertagits på lämpligt sätt är verkställigheten avslutad (se a. prop. s. 785). Av 6 § andra stycket framgår att innan någon åtgärd vidtas som anges i första stycket ska parterna underrättas om det kan ha betydelse för dem. I 6 § tredje stycket anges att den som har mottagit egendom för förvaring i fall som avses i första stycket har rätt till skälig ersättning för förvaringen. Har egendomen inte hämtats tre månader efter avhysningen, får den som har mottagit egendomen sälja den och ta ut sin fordran ur köpeskillingen eller, om egendomen uppenbarligen saknar försäljningsvärde, bortskaffa den.

De grundläggande bestämmelserna om förrättningskostnader, vem som ansvarar för dem och hur de ska tas ut återfinns i 17 kap. UB. Förrättningskostnader i mål om verkställighet får - i fall som det förevarande - genast utsökas hos svaranden, se 17 kap. 8 §. Av 17 kap. 2 § första stycket följer dock att sökanden ansvarar mot staten för sådana kostnader.

Vilka förrättningskostnader som får tas ut anges närmare i förordningen (1992:1094) om avgifter vid Kronofogdemyndigheten. I 13 § den förordningen anges att Kronofogdemyndigheten som förrättningskostnad får ta ut särskild avgift när det uppkommer särskild kostnad för staten för en åtgärd i målet. Enligt samma bestämmelse får dock avgift inte tas ut för en åtgärd som varit onödig.

I ärendet är utrett att L.K. saknat utmättningsbara tillgångar och att förrättningskostnad därför inte kunde utsökas hos honom. Kronofogdemyndigheten har istället med stöd av 17 kap. 2 § UB ägt rätt att ta ut kostnaden från sökanden, dvs. Holmenkvarnen. Frågan är då i första hand om bolaget kan undgå betalningsskyldighet på den grunden att åtgärden att skrota båten var onödig. Bedömningen av den frågan får göras med beaktande av bestämmelserna i 16 kap. UB om verkställighetens genomförande.

Utredningen i målet ger stöd för att båten vid verkställigheten var i sådant skick att det fanns risk för att den kunde sjunka samt att den läckte dieselolja. Det har därmed i sig funnits behov av att inte endast bortforsla utan även vidta åtgärder för att hindra den från att sjunka och läcka olja. L.K. medgav att båten skrotades. Omständigheterna gav därmed också stöd för bedömningen att båten saknade försäljningsvärde. Verkställigheten har sålunda i och för sig skett i enlighet med 16 kap. 6 § första stycket UB.

Holmenkvarnen har gjort gällande att skrotningen var onödig eftersom det fanns andra rimliga åtgärder som Kronofogdemyndigheten kunde vidta, t.ex. att torrlägga båten och sedan sälja eller skänka bort den. Sådana åtgärder måste emellertid ha stöd i 16 kap. 6 § UB. Som framgår av ordalydelsen i den bestämmelsens tredje stycke förutsätter en försäljning eller ett bortskaffande att egendomen har lämnats för förvaring, vilket inte har skett i detta fall.

Några förutsättningar för Kronofogdemyndigheten att sälja eller skänka bort båten har därmed inte förelegat. Holmenkvarnen har inte fört någon bevisning om att andra konkreta åtgärder stått Kronofogdemyndigheten till buds. Med hänsyn till behovet av en snabb och säker hantering av båten framstår beslutet om omedelbar skrotning tvärtom som en rimlig och ändamålsenlig åtgärd, även ur kostnadssynpunkt.

Avslutningsvis kan konstateras att Kronofogdemyndighetens beslut att skrota båten var av betydelse för Holmenkvarnen på grund av de kostnader som detta medfört. Det har därför i och för sig ålegat myndigheten att underrätta bolaget om åtgärden i förväg. Så har ostridigt inte skett. I likhet med tingsrätten anser hovrätten dock inte att detta medför att förrättningskostnaden inte ska tas ut av Holmenkvarnen.

Sammanfattningsvis ska Holmenkvarnen betala den förrättningskostnad som uppkommit till följd av bolagets ansökan om särskild handräckning. Tingsrättens beslut ska därför ändras och Kronofogdemyndighetens beslut den 12 augusti 2015 fastställas.

BESLUT

Med ändring av tingsrättens beslut fastställer hovrätten Kronofogdemyndighetens beslut den 12 augusti 2015 att ålägga Holmenkvarnen 5 AB att betala särskild avgift avseende förrättningskostnad med 453 800 kr.

Högsta domstolen

Holmenkvarnen 5 AB överklagade hovrättens beslut och yrkade att HD skulle fastställa tingsrättens beslut så att bolaget befriades från skyldigheten att betala förrättningskostnader om 453 800 kr.

Skatteverket motsatte sig ändring.

HD avgjorde målet efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Fredrik Blommé, föreslog i betänkande följande beslut.

SKÄL

Bakgrund

1-6. Motsvarar i huvudsak punkterna 2-8 i HD:s beslut.

7. Målet i HD gäller sökandens ansvar för förrättningskostnad i form av särskild avgift i samband med verkställighet pga. en interimistisk ansökan om särskild handräckning. Det aktualiserar även frågor om handräckningens genomförande och jämkning.

Verkställighet pga. ansökan om särskild handräckning

8-15. Motsvarar i huvudsak punkterna 9-14 i HD:s beslut men redogörelsen är i vissa avseenden mer utförlig.

Förrättningskostnader

16-20. Motsvarar i huvudsak punkterna 15-17 i HD:s beslut men redogörelsen är i vissa avseenden mer utförlig.

21. Enligt 17 kap. 4 § UB får Kronofogdemyndigheten helt eller delvis medge befrielse från skyldigheten att betala förrättningskostnaderna, om det finns särskilda skäl. Bestämmelsen gäller till förmån för såväl sökanden som svaranden. Den är avsedd att användas om det i det enskilda fallet finns omständigheter som gör att det skulle vara särskilt betungande eller på annat sätt oskäligt att låta svaranden eller sökanden svara för avgiften, exempelvis om kostnaden utan partens förskyllan har blivit mycket stor och han har begränsad betalningsförmåga. Möjligheten till befrielse bör utnyttjas bara i undantagsfall. (Se Gösta Walin m.fl., Utsökningsbalken [Zeteo 2013-11-01], kommentaren till 17 kap. 4 §, prop. 1980/81:8, s. 836 f. och Torkel Gregow, Utsökningsrätt, 4 uppl. 2012 s. 399 f.)

22. Beslut enligt 17 kap. 4 § första stycket UB om att helt eller delvis bevilja eller inte bevilja befrielse från skyldigheten att betala förrättningskostnad får inte överklagas (18 kap. 5 § punkten 4 och NJA 2008 s. 115). Däremot får betalningsskyldigheten i sig överklagas (se prop. 1994/95:92 s. 53 och NJA 1990 s. 153).

23. Som redan nämnts framgår av 17 kap. 5 § UB att sökanden ska lämna förskott om Kronofogdemyndigheten begär det, vid äventyr av att Kronofogdemyndigheten annars inställer verkställigheten eller häver vidtagna åtgärder. Enligt 4 § förordningen om avgifter vid Kronofogdemyndigheten får myndigheten begära att en sökande som ansvarar mot staten för förrättningskostnaderna förskotterar avgiften om det kan befaras att han eller hon inte kommer att betala, den inte kan tas ut av svaranden, eller det annars finns särskilda skäl. Vidare får enligt andra stycket förskott på särskild avgift begäras om det är lämpligt med hänsyn till beloppets storlek. Förskott ska inte begäras rutinmässigt utan endast efter särskild prövning i varje enskilt fall (se Torkel Gregow, Utsökningsrätt, 4 uppl. 2012, s. 406 och RH 2000:73).

24. Enligt Kronofogdemyndighetens handbok om utmätning bör förskott övervägas om det finns risk för att det uppstår särskilda kostnader som kan uppgå till betydande belopp, speciellt då det är fråga om annan verkställighet, t.ex. att riva ett hus (se Handbok Utmätning, KFM 901, utgåva 7, s. 506).

Utgångspunkter vid bedömningen

25. Enligt 16 kap. 6 § första stycket UB ska Kronofogdemyndigheten vid genomförande av verkställighet bl.a. av det här slaget ombesörja transport, förvara egendomen eller vidta andra liknande åtgärder. Kronofogdemyndigheten har ansvaret för att egendomen tas om hand på ett

lämpligt sätt. Först därefter anses verkställigheten avslutad. Bestämmelsen lämnar ett visst utrymme åt Kronofogdemyndigheten att besluta vilka åtgärder som i det enskilda fallet är nödvändiga att vidta. Som reglerna är utformade bör dock en åtgärd som innebär att egendom bortskaffas utan föregående förvaring bara komma i fråga i undantagsfall, exempelvis om den saknar ett värde som skulle täcka förvaringskostnaden och svaranden medger att den bortskaffas (jfr prop. 1980/81:8, s. 785 f.). Bortskaffande av egendom sker annars normalt enligt 16 kap. 7 § vilken inte tillämpas vid verkställighet av nu aktuellt slag.

26. Kostnadsbegränsningarna i 17 kap. 3 § tredje stycket UB som gäller vid avhysning och avlägsnande gäller inte vid verkställighet av detta slag. Däremot kan reglerna i 16 kap. 6 § andra och tredje styckena om skyldigheten att underrätta parterna om det har betydelse för dem, samt möjligheten att sälja eller bortskaffa egendom som lämnats för förvaring tre månader efter avhysningen, verka kostnadsbegränsande för den som slutligt ska stå för kostnaderna (jfr NJA 1987 s. 938 och Torkel Gregow, Utsökningsrätt, 4 uppl. 2012, s. 378). Verkställigheten är på så vis kopplad till ansvaret för förrättningskostnaderna. Parternas intressen måste därför också beaktas vid bedömningen av vilka åtgärder som ska vidtas, särskilt om åtgärden vidtas på parternas bekostnad.

27. Vidare får förrättningskostnad i form av särskild avgift inte tas ut för åtgärd som varit onödig. När sökanden som i detta fall invänder att en viss åtgärd varit onödig är det Kronofogdemyndigheten som ska visa att åtgärden varit nödvändig för att ta hand om egendomen på ett lämpligt sätt, exempelvis genom att redovisa underlaget för sitt beslut. För att bedöma om en viss åtgärd varit nödvändig får de rättsliga alternativ och faktiska möjligheter som Kronofogdemyndigheten haft i det enskilda fallet beaktas.

Bedömningen i detta fall

28. Frågan är till en början om det var onödigt att skrota Normy. Kronofogdemyndigheten behövde hantera verkställigheten skyndsamt eftersom det var fråga om interimistisk handräckning. Av utredningen har framkommit att skeppet utgjorde en miljöfara pga. att det läckte diesel samt tog in vatten och var i mycket dåligt skick. Det har vidare framkommit att skeppet bedömdes sakna ekonomiskt värde. Svaranden medgav också att Normy skrotades. Även om det saknas närmare utredning kring Normys värde kan det vid dessa förhållanden inte antas att skeppets värde skulle ha överstigit kostnaderna för att förvara detta. Att lämna skeppet till förvaring, genom magasinering eller liknande, framstår dessutom som onödigt då svaranden medger att det bortskaffas och uppenbarligen saknar intresse för det. Det har inte heller framkommit att det fanns något annat lämpligt eller möjligt alternativ såsom att sälja eller på annat sätt bortskaffa skeppet (jfr 16 kap. 7 § UB). Vid en samlad bedömning kan åtgärden att skrota skeppet mot bakgrund av omständigheterna i och för sig inte anses ha varit onödig i detta fall. Undantaget i 13 § andra stycket sista meningen förordningen om avgifter vid Kronofogdemyndigheten är därmed inte tillämpligt.

29. I egenskap av sökande svarar Holmenkvarnen enligt 17 kap. 2 § UB mot staten för den förrättningskostnad i form av särskild avgift som uppkommit till följd av skrotningen. Frågan är dock om det ändå finns förutsättningar att sätta ned eller befria bolaget från ersättningskyldigheten.

30. Kronofogdemyndigheten får enligt 17 kap. 4 § första stycket UB helt eller delvis medge befrielse från skyldigheten att betala förrättningskostnaderna om det finns särskilda skäl. Beträffande särskild avgift framgår vidare av 13 § andra stycket första meningen förordningen om avgifter vid Kronofogdemyndigheten att myndigheten får jämka avgiften om kostnaden är större än vad som var behövligt. Att Kronofogdemyndighetens beslut enligt 17 kap. 4 § första stycket inte får överklagas bör dock inte hindra att domstolen prövar om det finns skäl för befrielse eller jämkning när betalningsskyldigheten

som sådan har överklagats (jfr prop. 1994/95:92 s. 52 ff., NJA 1990 s. 153 och NJA 2008 s. 115).

31. I allmänhet är det påkallat att Kronofogdemyndigheten begär förskott av sökanden när det är fråga om betydande belopp som i detta fall. Om sökanden inte hade betalat förskottet hade Kronofogdemyndigheten kunnat ställa in verkställigheten eller häva vidtagna åtgärder (17 kap. 5 § UB).

32. Sökanden fick inte heller någon underrättelse om de planerade åtgärderna. En sådan underrättelse måste uppenbarligen ha varit av betydelse för Holmenkvarnen eftersom det var fråga om kostnadskrävande åtgärder. Bolaget kunde vidare inte förväntas förutsätta att skeppet på grund av ansökan, förutom att bortforslas, också skulle komma att skrotas till en så hög kostnad. Kronofogdemyndigheten skulle därför, antingen skriftligen eller muntligen, ha underrättat sökanden även om det var fråga om interimistisk verkställighet. Myndigheten försummade alltså skyldigheten enligt 16 kap. 6 § andra stycket UB att underrätta sökanden innan åtgärden vidtogs. Genom en underrättelse hade bolaget fått en chans att tillvarata sina intressen, exempelvis genom att framföra synpunkter och föreslå andra lämpliga åtgärder eller återkalla sin ansökan. Eftersom bolaget inte fick någon underrättelse kan kostnaden för att ta hand om skeppet ha blivit större än vad som var behövligt.

33. Mot bakgrund av den höga kostnaden för att skrota skeppet, övriga förrättningskostnader och att Kronofogdemyndigheten varken underrättade bolaget eller begärde förskott för åtgärden innan den vidtogs framstår det sammantaget inte som skäligt att låta sökanden svara för avgiften. Det finns därför skäl att befria Holmenkvarnen från skyldigheten att betala förrättningskostnaden i denna del.

34. Sammanfattningsvis bör Holmenkvarnen, utöver kostnaden för bogsering av skeppet och övriga förrättningskostnader, alltså inte åläggas ett ansvar för nu aktuell kostnad.

HD:S AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut fastställer HD det slut som tingsrätten kommit fram till.

HD (justitieråden Stefan Lindskog, Ella Nyström, Agneta Bäcklund, Ingemar Persson och Malin Bonthron, referent) meddelade den 19 december 2017 följande slutliga beslut.

SKÄL

Vad målet i HD gäller

1. Målet i HD gäller sökandens ansvar för förrättningskostnad vid verkställighet av ett interimistiskt beslut om särskild handräckning för att återställa rubbad besittning. Frågan är om sökanden ska svara för kostnad som avser förstöring av svarandens egendom efter att den transporterats bort från sökandens fastighet.

Bakgrund

2. Skeppet Normy förtöjdes sommaren 2015 olovligen på Holmenkvarnen 5 AB:s fastighet i Nacka. Bolaget ansökte om särskild handräckning hos Kronofogdemyndigheten för avlägsnande av skeppet och framställde även yrkandet interimistiskt. Som skäl för yrkandet om interimistiskt beslut åberopades att det framkommit att Normy läckte diesel.

3. Kronofogdemyndigheten, som ansåg att Holmenkvarnen hade gjort sannolikt att den sökta åtgärden inte kunde vänta, förpliktade genom beslut den 13 juli 2015 skeppets ägare att genast avlägsna Normy från bolagets fastighet.

4. Någon frivillig flytt av skeppet skedde inte. Kronofogdemyndigheten lät därför vid verkställighet den 17 juli 2015 forsla bort Normy och därefter - med ägarens godkännande - skrota skeppet. På grund av detta uppkom förrättningskostnader, dels för bogsering med 54 000 kr och dels för efterföljande hantering, demontering och skrotning med 453 800 kr. Kronofogdemyndigheten och Holmenkvarnen hade inte kontakt inför beslutet att skrota fartyget.

5. Kostnaderna kunde inte tas ut hos svaranden. Kronofogdemyndigheten beslutade därför att Holmenkvarnen i egenskap av sökande skulle betala dessa. Holmenkvarnen accepterade att betala kostnaden för grundavgift och bogsering, men överklagade beslutet att ta ut särskild avgift avseende kostnaden för skrotning m.m.

6. Tingsrätten bedömde att skrotningen hade utgjort en onödig åtgärd och upphävde Kronofogdemyndighetens beslut i den överklagade delen. Hovrätten, som inte delade bedömningen att åtgärden var onödig, har fastställt Kronofogdemyndighetens beslut.

Parternas ståndpunkter

7. Holmenkvarnen har gjort gällande att en sökande i den aktuella typen av ärende bör stå för endast kostnaden för borttransport. Bolaget har vidare anfört att det var en onödig åtgärd att skrota Normy, att alternativa åtgärder borde ha övervägts och kunde ha vidtagits och att kostnaden inte är rimlig eller proportionell. Bolaget borde vidare ha underrättats innan skrotningen genomfördes.

8. Skatteverket har anfört att skrotningen inte var en onödig åtgärd och att kostnaden inte varit större än nödvändigt samt att det är en sådan kostnad som sökanden i denna typ av ärenden svarar för. Verkställigheten behövde ske skyndsamt och ägaren samtyckte till skrotning. Andra åtgärder var inte möjliga, bl.a. på grund av att skeppet utgjorde en miljöfara. Att bolaget inte underrättades i förväg påverkar inte ansvaret för förrättningskostnader.

Verkställighet av beslut om särskild handräckning

9. Verkställighet som gäller avhysning eller avlägsnande sker enligt bestämmelserna i 16 kap. 1-10 d §§ UB. För annan verkställighet gäller i stället bestämmelserna i 16 kap. 11-12 a §§, vilka är tillämpliga i detta mål.

10. I 16 kap. 12 § anges att verkställighet kan ske bl.a. genom att Kronofogdemyndigheten förelägger svaranden att fullgöra något som åligger denne, eller genom att myndigheten själv vidtar behövlig åtgärd. Även sökanden kan få utföra sådan åtgärd.

11. Av 16 kap. 12 § andra stycket framgår vidare att 6 §, som även gäller vid avhysning och avlägsnande, ska tillämpas beträffande genomförandet av verkställigheten. Kronofogdemyndigheten ska vid behov ombesörja transport av egendom som ska bortföras, hyra utrymme för förvaring av egendomen och vidta andra liknande åtgärder som föranleds av verkställigheten (6 § första stycket).

12. Parterna ska underrättas innan åtgärder vidtas, om det kan ha betydelse för dem (16 kap. 6 § andra stycket). I rättslitteraturen anges att så kan vara fallet exempelvis när det är fråga om kostnadskrävande åtgärder som inte är helt nödvändiga (se Torkel Gregow, Utsökningsrätt, 4 uppl. 2012, s. 378).

13. Den som har mottagit egendomen för förvaring har - med viss tidsbegränsning (se NJA 1987 s. 938) - rätt till skälig ersättning av svaranden för förvaringen (16 kap. 6 § tredje stycket). Har egendomen inte hämtats tre månader efter avhysningen, får förvararen sälja egendomen och ta ut sin

fördran ur köpeskillingen eller, om egendomen uppenbarligen saknar försäljningsvärde, bortskaffa den.

14. Vid avhysning från annat än bostad samt vid avlägsnande finns i 16 kap. 7 § (till vilken 12 § inte hänvisar) en möjlighet för Kronofogdemyndigheten att förordna om att egendom ska säljas eller förstöras om inte svaranden tar hand om egendomen och lämpligt förvaringsutrymme inte kan ordnas.

Förrättningskostnader

15. De grundläggande bestämmelserna om förrättningskostnader finns i 17 kap. UB. Förrättningskostnaderna ska som regel tas ut av svaranden och får enligt 8 §, i fall som det aktuella, genast utsökas hos denne. Sökanden svarar dock enligt 2 § som huvudregel mot staten för kostnaderna.

16. Vilka förrättningskostnader som får tas ut anges närmare i förordningen (1992:1094) om avgifter vid Kronofogdemyndigheten. Ersättning för förrättningskostnaderna i ett utsökningsmål tas ut bl.a. i form av särskild avgift (2 §). I 13 § första stycket anges att Kronofogdemyndigheten får ta ut särskild avgift när det uppkommer särskild kostnad för staten för en åtgärd i målet. Avgiften får enligt andra stycket jämkas av Kronofogdemyndigheten, om kostnaden är större än vad som var behövligt, och avgift får inte tas ut för en åtgärd som var onödig.

17. Undantag från sökandens kostnadsansvar finns också i 17 kap. 3 och 4 §§ UB. Av 3 § tredje stycket framgår att sökandens ansvar är begränsat bl.a. vid avhysning och avlägsnande. Sökanden ansvarar då inte för kostnader för förvaring av svarandens egendom eller för andra åtgärder som väsentligen avser att skydda svaranden mot förlust. I 4 § finns bestämmelser om jämkning.

De aktuella bestämmelserna om särskild handräckning utgör en del av regelverket till skydd för besittning

18. Regelverket om särskild handräckning skyddar, i fall som det nu aktuella, sökandens besittning. Syftet med dessa regler är bl.a. att åstadkomma att den som har drabbats av en besittningsrubbning vänder sig till myndigheter i stället för att själv ta sig rätt. För att säkerställa att det syftet uppnås bör systemet vara utformat och tillämpas så att det tillhandahåller ett snabbt, enkelt och billigt förfarande för återställande av besittning när denna har rubbats.

19. Utgångspunkten är alltså att sökanden med en ansökan om särskild handräckning ska kunna uppnå resultatet att återställa situationen när det gäller den rubbade besittningen. Normalt har sökanden inte någon annan skyldighet i förhållande till svarandens egendom än att avstå från att själv vidta åtgärder för att återställa sin besittning (andra skyldigheter kan föreligga om ett miljörättsligt ansvar aktualiseras för en fastighetsägare, jfr MÖD 2006:63 beträffande avfall som olovligen placerats på fastighet).

Sökandens ansvar för förrättningskostnader är kopplat till vad som kan anses ingå i verkställigheten

20. Vid verkställighet av det slag som målet gäller ska alltså Kronofogdemyndigheten, om det behövs, ombesörja transport av egendom som ska bortföras, hyra utrymme för förvaring av egendomen och vidta andra liknande åtgärder som föranleds av verkställigheten (se p. 11).

21. I förarbetena till 16 kap. 6 § UB anges att egendomen ska tas om hand på ett lämpligt sätt vid verkställigheten. Verkställigheten anses inte avslutad innan detta har skett. Utgångspunkten är att det är svaranden som ska betala kostnaderna för de åtgärder som vidtas. Om svaranden i något fall inte vill behålla sin egendom och den bedöms sakna ekonomiskt värde kan den med svarandens medgivande transporteras till en avstjälningsplats. Om

medgivande inte ges eller egendomen bedöms ha ett värde som kan täcka förvaringskostnaderna bör den däremot magasineras. (Se prop. 1980/81:8 s. 784 ff.)

22. Vidare anges att principen om att verkställigheten inte anses avslutad förrän egendomen har omhändertagits på lämpligt sätt bör få genomslag också i fråga om sökandens ansvar för förrättningskostnader. Sökanden bör därför svara även för kostnad för transport av egendomen till ny lägenhet eller magasin eller annat lämpligt förvaringsutrymme. Däremot bör sökanden inte vara skyldig att svara för magasinshyra eller annan avgift för förvaring av egendomen. (Se prop. 1980/81:8 s. 786.)

23. De beskrivna förarbetsuttalandena fick såvitt gäller avhysning genomslag i lagtexten i form av undantaget från ansvar för bl.a. kostnader för förvaring i 17 kap. 3 § tredje stycket UB.

24. Vid införandet av institutet avlägsnande den 1 juli 2017 gjordes en ändring i 17 kap. 3 § tredje stycket UB så att det även vid verkställighet av avlägsnande finns samma uttryckliga begränsning av sökandens kostnadsansvar som vid avhysning. I förarbetena anges att bakgrunden till undantaget är att den hantering av egendomen som sker efter att den har transporterats bort inte anses ingå i verkställigheten (prop. 2016/17:159 s. 49).

25. Bestämmelsen i 17 kap. 3 § tredje stycket UB klargör när verkställigheten i förhållande till sökanden ska anses avslutad vid avhysning (och numera även avlägsnande). Bestämmelsen kan inte tolkas motsatsvis beträffande vad som gäller vid verkställighet enligt 16 kap. 11-12 a §§. Även vid sådan verkställighet bör sökandens ansvar omfatta endast

åtgärder som kan anses ingå i verkställigheten i förhållande till just sökanden. Förarbetsuttalandena avseende 16 kap. 6 § ger stöd för det (se p. 22).

Sökanden bör normalt inte ansvara för kostnad för förstöring av svarandens borttransporterade egendom

26. Frågan om vilka åtgärder som kan anses ingå i verkställigheten i förhållande till sökanden när det handlar om annan verkställighet enligt 16 kap. UB än avhysning eller avlägsnande besvaras inte i reglerna om förrättningskostnader i 17 kap. Den får i stället besvaras med utgångspunkt i vilken typ av åtgärder som kan förutses komma att vidtas med stöd av 16 kap. 6 § första stycket.

27. De åtgärder som anges är borttransport, förvaring och andra liknande åtgärder (se p. 11 och 20). I förarbetena omnämns även möjligheten att med svarandens samtycke köra egendom utan värde direkt till en avstjälningsplats (se prop. 1980/81:8 s. 786 och p. 21). Formuleringen ger intrycket att den senare typen av åtgärder sker med stöd av svarandens samtycke snarare än med stöd av de befogenheter som framgår av lagtexten. Det är också svårt att hävda att förstöring och försäljning liknar borttransport och förvaring, i vart fall om åtgärderna förutsätter en mer ingripande eller kostsam hantering.

28. Att svaranden ansvarar även för sådana kostnader som uppkommer när Kronofogdemyndigheten med dennes samtycke vidtar andra åtgärder med egendomen än sådana som direkt framgår av 16 kap. 6 § första stycket kan knappast ifrågasättas. Kostnadsansvaret för sökanden bör däremot inte sträcka sig längre än till att omfatta åtgärder som tydligt ryms inom ordalydelsen av bestämmelsen. Kostnader hänförliga till andra åtgärder bör sökanden inte ansvara för. Saken kan komma i ett annat läge om sökanden i något fall bär det miljörättsliga ansvaret för slutlig hantering av egendomen (jfr p. 19).

Bedömningen i detta fall

29. Skrotning av skeppet Normy får i förhållande till Holmenkvarnen anses ligga utanför verkställigheten. Kostnaderna för denna är alltså sådana som sökanden normalt inte ska svara för (se p. 28). Inget i målet tyder på att Holmenkvarnen haft ett miljörättsligt ansvar för den slutliga hanteringen av Normy. Holmenkvarnen bör mot denna bakgrund inte åläggas ett ansvar för kostnaden för skrotning. Hovrättens beslut bör därför upphävas och tingsrättens slut fastställas.

HD:S AVGÖRANDE

Med upphävande av hovrättens beslut fastställer HD tingsrättens slut.

Sökord: Förrättningskostnad; Särskild handräckning; Särskild avgift; Kostnad för förstörelse av egendom
